

EDUCAȚIA PENTRU FAMILIE DIN PERSPECTIVA ANTROPOLOGIEI PEDAGOGICE

EDUCATION FOR FAMILY LIFE FROM THE PERSPECTIVE OF ANTHROPOLOGICAL PEDAGOG

Larisa CUZNEȚOV,

doctor habilitat, conferențiar universitar,

Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă*, Chișinău

The article summarizes pedagogical, ethical, philosophical, epistemological and historico-anthropological bases of family development, family upbringing, preparing the growing generation for family life. It shows the possibilities of philosophical and axiological education fulfillment of the organic unity of the personality formation for the future family component: man and effective parent.

Termeni-cheie: concepție, antropologie pedagogică, familie, părinți, copii, educația pentru familie, educația familială, educația pentru valori, sentiment al familiei, sentiment al copilăriei, problematica lumii contemporane, noile educații, identitate psihosocială, etica relațiilor familiale, construcția sinei.

Apariția conceptului de *educație pentru familie* constituie o etapă calitativ nouă în evoluția conceptelor din domeniul științelor educației, a reprezentărilor și judecăților cu privire la demersul educațional ce vizează formarea și dezvoltarea personalității în vederea realizării rolurilor familiale, deschiderea acestuia spre imperativele lumii contemporane.

Geneza conceptului *educația pentru familie* include următoarele etape:

- în ultimele decenii ale secolului

al XX-lea politicienii și savanții din diverse domenii au identificat noi tipuri de probleme sociale, printre care și problema deteriorării familiei, care se impun atât prin caracterul lor complex și grav, cât și printr-un proces rapid de globalizare;

- imperativul dezvoltării armonioase a familiei este formulat în programele și recomandările UNESCO, definite în anul 1978, și este promovat de această organizație internațională după 1990, în formula *educația pentru valori* [1], abordată cu referire la om, și *problematica lumii contemporane privind domeniul moral și civic, natura și mediul cultural și tehnologic*. În această categorie sunt incluse: *educația pentru cetățenia democratică, educația pentru munca de calitate, educația pentru viața privată* [5];
- implementarea cursului de "Etică și psihologie a vieții de familie" în clasele superioare ale școlii medii de cultură generală în fosta U.R.S.S.,

începînd cu anul 1984, în pofida unor curențe ideologice ale acestuia, a demonstrat interesul adolescenților pentru studierea diverselor aspecte ale vieții de familie;

- desemnarea unui domeniu separat al educației – *educația pentru viața de familie și economia modernă*, pe care Văideanu G. îl consideră prioritar pentru deceniile 2001-2020;

Din studiile de antropologie pedagogică și etnologie (a se vedea [2; 12; 13]) desprindem ideea esențială conform căreia o lume în perpetuă schimbare cere o adaptare rapidă și responsabilă a personalității umane la condițiile inovațiilor și ale reformelor sociale, însă necesită și o ancorare echilibrată în astfel de valori eterne, precum este familia.

În acest context apare necesitatea redefinirii și eficientizării influenței familiei, celei mai vechi instituții sociale în plan antropologic și sociologic, și a uneia dintre cele mai importante valori socio-umane, în plan filozofic și moral, care conferă sens profund vieții omului, îi asigură fericirea, sănătatea fizică și echilibrul psihologic; construcția sinelui și integrarea lui în societate.

În știință s-a conturat pe deplin ideea că viața *socială* și dezvoltarea umană nu pot evolua și prospera fără un mediu natural și social adecvat, fără cultură, fără o școală care pregătește individul pentru viață, fără cadrul stabilizator al familiei, fără pace și cooperare. Pacea nu poate fi autentică în afara valorilor, fără toleranță și responsabilitate, fără respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Noile educații reflectă amplitudinea problematică vizată prin obiectivele propuse, care conferă și denumirea fiecărei structuri de conținut specific, realizabile ca modul sau disciplină de studiu, concepută strategic în plan disciplinar, dar mai ales interdisciplinar, pluridisciplinar și chiar transdisciplinar [5, p. 152].

Dacă am acceptat faptul că *educația pentru viața privată* reprezintă un deziderat al noilor educații în formă de tendință-răspuns, ce are ca obiectiv general formarea/dezvoltarea personalității în vederea realizării rolurilor pe care fiecare individ și le asumă în viața de adult, apoi acesta determină proiectarea și realizarea continuă a unor conținuturi specifice, ca de exemplu: *educația pentru sănătate, educația pentru compasiune și respect reciproc și, desigur, educația pentru familie* [5, 6].

Abordarea **educației pentru familie din perspectiva filozofiei educației** este relevantă și prin prisma concepției lui John Dewey, care considera educația *mijloc remarcabil prin care este realizată unirea dintre cunoaștere și valorile ce acționează realmente în conduita concretă*. Diferența dintre practicile educaționale orientate spre un anumit scop și o educație care este condusă orbește de obiceiurile și tradițiile ce nu au fost cercetate se poate echivala cu diferența dintre drumul parcurs spre un anumit scop și unul parcurs la întâmplare [apud. 11].

Bazându-ne pe premisa că educația reprezintă un ansamblu de influențe socioculturale parvenite din planul formal-nonformal-informal,

sensul educației poate fi sinonim cu enculturația, deci reprezintă un proces de introducere a educatului, fie el copil sau adult, în cultura în care există și care îi oferă acestuia metodele și mijloacele general acceptate pentru a trăi și a munci în societate [5, 7].

Apelînd la concepția filozofică privind cultura ecologică a personalității umane [4], teoria educației sistemice de rol a formării personalității [14], în baza analizei comparative a acestora cu esența și scopul enculturației, care orientează la formarea integră a personalității prin cultura neamului său și cea general-umană, ajungem la asumțiile etnopedagogiei ce ne plasează în perspicacitatea tradițiilor populare [12].

De aici putem conchide că educația pentru familie poate fi considerată drept un fenomen social și un proces amplu de pregătire a copilului pentru existența lui prezentă și viitoare în familia și cultura neamului său. Educația adultului în direcția respectivă este, în plus, și o modalitate de autoperfecționare și instruire continuă.

Prin urmare, educația pentru familie din perspectivă filozofică antrenează mai multe aspecte: epistemologic, deoarece presupune o cunoaștere profundă a fenomenului vizat; teleologic, fiind orientat spre anumite finalități; comprehensiv, fiindcă denotă aspirația la integralitate; axiologic, deoarece presupune promovarea valorilor, și etic, incluzînd formarea și valorizarea virtuților moral-etice.

Chintesența fenomenului EF din optica filozofică se poate exprima prin cuvintele lui Im. Kant: *Părinții*

care au primit ei înșiși o educație sunt deja niște modele după care se îndreaptă copiii. Dar pentru a-i face pe aceștia mai buni, este necesar să facem din pedagogie un studiu; altfel nu este nimic de sperat de la dînsa, iar educația este încredințată unor oameni cu pregătire rea [9].

Paradigma EF nu a fost și nu este una limitată nici teoretic, nici metodologic și nici praxiologic, fiind mai curînd una poliaspectuală. Cercetînd din punct de vedere al metodologiei pedagogice conceptul EF, nu putem trece cu vederea examinarea acestuia din perspectiva antropologică și sociologică a corelației dintre *construcția sinelui, educația familială, cultură și educația pentru familie* [1; 3; 5; 6; 12].

Construcția sinelui reprezintă, în linii generale, scopul educației. Educația sau *intervenția educativă* ale cărei principale note de conținut se referă la *formele, metodele și mijloacele organizate, sistematice, mai mult sau mai puțin instituționalizate, prin care societatea/statul intervine în evoluția psihosocială a individului devine o esență particulară a conceptului de construcție a sinelui* [12, p.20], dar reprezintă totodată și o perspectivă metodologică.

Construcția sinelui se desfășoară într-un cadru social prin intermediul transmiterii intergeneraționale și *interiorizării coasi-mecaniciste* a unui sistem de valori-norme-reguli sau prin identificarea individului cu un model de personalitate adecvat societății. În precizarea acestui proces aplicăm noțiunea de socializare a lui Durkheim E., ceea ce înseamnă a *in-*

tra în legătură socială, în afara căreia nu poate fi construit sinele; familia deținând aici un loc prioritar [8].

Recunoașterea existenței a cinci niveluri de realitate, în care se va afla individul pe parcursul vieții și pentru care urmează a fi educat, ne-a orientat spre *filozofia practică*, parte componentă a filozofiei, consacrată *acțiunii umane*. Ea înglobează *filozofia morală a cărei problemă fundamentală este aceea a menirii omului în lume* [7]. Filozofia practică polemizează cu filozofia teoretică și filozofia morală. Didier J. consideră că filozofia practică poate fi formulată chiar în termenii lui Im. Kant ca un răspuns la întrebarea: "*Ce trebuie să fac?*" pe când filozofia teoretică răspunde întrebării "*Ce pot cunoaște?*". Astfel, scopul filozofiei practice este să le arate oamenilor condițiile (sociale, economice, politice), iar filozofia morală ghidează etica comportamentului care le-ar permite să dobândească fericirea. În consens cu aceste exigențe ale filozofiei practice este *teoria educației sistemice de rol a formării personalității copilului*, elaborată de savantul rus Таланчук М. Н. (1991) și *concepția formării modului de viață demn de Om* (Шуркова Н. Е., 2003), de la care a pornit investigația noastră. Ne-am propus să realizăm educația pentru familie prin valorizarea *celor cinci tipuri de socium*, accentul fiind pus pe familie și instituția de învățământ, abordarea cărora în tripla ipostază de actor-agent-partener educativ va asigura construcția sinelui în corelație cu rolurile sociale de familist, părinte, fiu/fiică, profesionist cetățean, al țării și lumii, apt de autoperfecționare, autoactualizare și creare a unui mod de

viață demn de Om [13].

Rămânând în aria aceluiași delimitări conceptuale, putem semnala faptul că cercetătoarea română Stănculescu E., în studiul său "*Sociologia educației familiale*" (2002), menționează, în mod deosebit, că *educația/construcția sinelui este înțeleasă ca un ansamblu dinamic al legăturilor sociale, instituționale, morale, față în față etc., prin care sunt modelate și remodelate progresiv structurile subiective, care îl fac pe individ capabil să se inițieze și să se cultive, la rîndul său, în calitate de personalitate autonomă* [12, p. 21].

Influența familiilor se exercită în interiorul unei rețele complexe de actori educativi în colaborare strînsă unul cu altul. Prin urmare, putem conchide că *educația contemporană nu este monopolizată nici de școală, nici de familie, însă, în același timp, rolul familiilor contemporane în construcția sinelui rămîne important și nu se reduce la socializarea primară, așa cum consideră unii teoreticieni* [12, p. 23], ci este mult mai amplu și rezidă în transmiterea intergenerațională a unui sistem cultural de valori.

Educația și pregătirea tinerei generații pentru viața de familie, în esență, își are originea în ritualurile străvechi, ce se numeau *inițiații*, prin care se controla maturitatea tinerilor și pregătirea lor de muncă, viață și continuitatea speciei umane. Istoria culturii civilizației și antropologia ne demonstrează că la toate popoarele și în toate timpurile au existat anumite cerințe, cărora trebuiau să corespundă tinerii pentru a fi incluși în viața generațiilor mature.

Problema rolului educativ al familiei și al părinților vizînd pregătirea pentru viața de familie este o descoperire a omenirii, fiind un fenomen socio-uman psihologic și pedagogic, legat de apariția și evoluția sentimentului copilăriei și a sentimentului familiei. Pentru a stabili legitatea dezvoltativă a fenomenului studiat, apelăm la istoria pedagogiei, sociologia educației familiale și antropologia pedagogică. Conform aprecierilor savanților Ariès Ph. (1973), De Mause (1974), Shorter Ed. (1975), Flandrin J. L. (1976), Kon I. S. (1979), Stănciulescu E. (1997), sentimentul familiei și cel al copilăriei s-au constituit treptat și simultan, unul în corelație cu celălalt și au contribuit la conștientizarea necesității de pregătire a omului pentru viața de familie.

Sentimentul copilăriei, din punct de vedere istoric, apare, potrivit opiniei sociologului francez Ariès Ph. (1973), în două etape: în secolul al XVI-lea se naște un prim sentiment al copilăriei (*mignotage*), iar în secolul al XVII-lea apare cel de-al doilea sentiment al copilăriei, care se consideră mai matur, mai conștient și se corelează cu un șir de modificări survenite în funcția educativă a familiei, devenind o miză importantă pentru părinți. În lucrările sale Ariès Ph. (1968; 1973) afirmă că apariția sentimentului copilăriei și a interesului părinților pentru educația copiilor sînt istoric simultane cu dezvoltarea educației școlare [2].

De Mause consideră că întreaga istorie a raporturilor părinți-copii a fost, pînă la începutul secolului al

XX-lea, un *neîntrerupt șir de violențe, un lung martiriu*, care a parcurs mai multe etape: *pruncuciderea* pînă la secolul al IV-lea; *abandonul*, plasarea copilului în alte familii sau instituții; *ambivalența*, ce denotă atașament și o creștere a violenței exagerate asupra copilului din considerente educative, începînd cu sec. al XVI-lea. Către sec. al XVIII-lea, copilul intră în universul emoțional al părinților, fără a avea un loc central, dezvăluind o nouă etapă - *intruziunea*, în care părinții tind să domine spiritul și voința copiilor. *Socializarea* se observă ca fenomen pedagogic la sfîrșitul sec. al XIX-lea, părinții fiind preocupați de adaptarea economică și socială a copiilor lor. *Susținerea, helping mode*, este proprie societății contemporane, în care părinții caută să satisfacă nevoile particulare ale copiilor, susținîndu-i moral și economic [apud. 3].

Ideea educației pentru familie interacționează cu ideea despre formarea deprinderilor de viață și instruirea tuturor, avînd originea în opera fundamentală a lui Ian Amos Comenius "Didactica magnă" (1657). În capitolul IX, subcapitolul 1, savantul ceh scrie despre *școala pentru toți*, care trebuie să fie frecventată *de toți copiii, băieți și fete, atît a celor bogăți, cît și a celor săraci; aceștia să fie învățați de toate pentru a-i pregăti de viața cotidiană, de treburile vieții de timpuriu* [apud. 11].

Comenius evidențiază faptul că *femeile trebuiesc învățate nu în virtutea curiozității lor, ci pentru o comportare bună, onestă și fericire. E necesar de învățat femeile acele lucruri care le vor servi pentru a-și organiza cu demnitate*

propria viață și viața domestică, pentru a avea grijă de sine și bunăstarea soțului, copiilor și a familiei [apud.11].

În lucrarea sa "Pampaedia", Comenius emite ideea unei educații și autoperfecționări pe parcursul întregii vieți umane: *Tota vita schola est*, scria el, anticipând cu patru secole principiul educației permanente. O contribuție remarcabilă privind ideea pregătirii fetelor pentru viața familială a avut opera lui Fenelon Fr. "Tratat despre educația fetelor" (1687), în care autorul analizează calitățile acestora și menționează că *ele pot avea o influență benefică asupra moravurilor societății în general, asupra bărbatului și copiilor în special. O educație greșită dată fetelor, poate provoca mult rău, întrucât neorânduilele bărbaților rezultă adesea dintr-o carență a educației primită de la mamele lor [apud.11].*

Pedagogul francez promovează educația fetelor într-un secol când femeia era considerată ființă inferioară bărbatului. Orizontul cultural pe care Fenelon îl rezerva fetelor include pregătirea pentru îndatoririle de soție, mamă și gospodină, dar care conține și elemente de cultură generală. Multe din ideile privind pregătirea tinerilor pentru viață ale lui Comenius și Fenelon au fost preluate și continuate de Rousseau J.-J. în opera sa "Emil ou de l'éducation" (1762), în care savantul descrie procesul educațional al băiatului Emil și al fetei Sofia, de la naștere până la majorat.

Rousseau J.-J. abordează problema educației sexuale ca parte componentă a educației pentru familie.

Viața simplă de țară, excursiile, vânătoarea, munca fizică vor orienta spiritul spre alte preocupări și vor demoli simțurile... La vârsta de 20 de ani Emil o întâlnește pe Sofia cu care se va căsători... Emil și Sofia vor putea să ducă o viață senină și plină de bucurii, la țară într-o atmosferă de afecțiune familială [apud. 11].

Rousseau J.-J., îi rezervă femeii aceeași educație pe care i-au atribuit-o predecesorii săi, ce ar asigura formarea ei în calitate de soție, gospodină și mamă bună, onestă, însă, spre deosebire de aceștia, la el și bărbatul, în calitate de soț, e dator să fie model de conduită morală și un bun familist.

În acest timp, în spațiul occidental se conturează pe deplin un nou sistem de educație a tinerei generații, propus de filozoful englez Spencer H., ce pornește de la activitățile dominante ale omului, printre care un loc important îl ocupă familia [11]. Astfel, pregătirea tinerilor trebuie să asigure: garantarea sănătății și a forțelor fizice, câștigarea mijloacelor de trai, întreținerea familiei și educația copiilor, menținerea ordinii sociale și politice, activitatea ce se desfășoară în timpul liber pentru satisfacerea sentimentelor și a gustului pentru frumos. Evidențind activitățile de bază ale omului, Spencer stabilește cinci ipostaze ale ființei umane în care aceasta se află pe parcursul vieții: *cea de individ biologic, profesionist, în calitate de părinte, cetățean și membru al unei societăți cu un nivel înalt de cultură, care îi oferă timp liber și posibilități de a se cultiva.*

Aceste considerații ne permit să

conchidem ca Spencer H. este, de fapt, nu numai predecesorul teoretic, ci și cel practic al lui Berge Andre, care scrie despre *profesiunea de părinte* și exercitarea acesteia în opera sa cu același titlu, apărută în 1956.

Se pare relevant faptul că în sprijinul analizei date putem semnaliza și un șir întreg de cercetători în domeniul psihologiei, pe care îi interesează în mod special particularitățile psihologice de formare a personalității copilului și familia (Allport G., 1981; Debesse M., 1962; Șchiopu U., 1997); relațiile interpersonale dintre membrii familiei și influența acestora asupra comportamentului copiilor și al adulților (Remschmidt H., 1994; Mitrofan I., 1998; Kratochvil S., 2002; Райгородский Д. Я., 2002 etc.); motivația comportamentelor familiale, și, desigur, posibilitățile de diagnostic, pronostic și corectare a acestora (Ковалев С. В., 1991; Eysenck H. Y., 2002; Levi V I., 2003; Barbara de Angelis, 1998 etc.).

Aportul investigațional al savanților din domeniul sociologiei și antropologiei este desemnat de studierea evoluției societății în raport cu familia și educația copilului, pregătirii acestuia pentru realizarea rolurilor sociale de părinte și familist (Ушинский К. Д., 1948; Ariès Ph., 1963; Ballion R., 1982; Durkheim E., 1980; Zani B., 2003; Palmonari A., 2003; Stănculescu E., 1997; 2002 etc.).

În ceea ce privește aspectul educației pentru familie în medicină, putem menționa abordările teoretice și practice în vederea formării abil-

ităților și competențelor parentale privind ocrotirea sănătății mamei și a copilului în procesul educației familiale, igiena vieții de familie și a relațiilor sexuale (Лесцафр П. Ф., 1890; Каптерев П. Ф.; Спок В.); educația pentru sănătate în cadrul familiei, diagnosticarea și corecția relațiilor de gen și interpersonale copii-părinți, soț-soție (Berne Er., 1994; Эйдемиллер Э. Г., 1998; Iustițkas V., 1991; Курпатов А., 2003; Miroiu M., 2001; Enăchescu C., 2000 ș.a.).

Întrucât familia reprezintă o formațiune socială creată de om în zorii umanității, ce continuă și astăzi să se impună prin faptul că generează și perpetuează valori, ea este studiată de antropologi pentru semnificația sa formativă. Antropologul britanic Unwin D. a realizat un studiu minuțios a 80 de civilizații dispărute pe parcursul a patru mii de ani și a stabilit următoarea legitate: civilizația debuta cu un set de reguli și norme morale conservatoare a unor comportamente familiale etice stricte, în formarea și promovarea cărora familia avea un loc central. În măsura în care familia devenea afectată de *poluarea valorilor*, statutul acesteia se dezechilibra, iar civilizația intra într-un declin ce accelera dispariția ei [1; 7].

În Țările Române prima cercetare sistematizată în domeniul pedagogiei privind educația în familie și orientarea acesteia spre formarea virtuților morale necesare tinerei generații pentru a se integra în societate și în viața de familie poate fi considerat studiul monografic al lui

Moiesiodax Iosif "Tratat despre educația copiilor" (1779). Lucrarea conține două secțiuni. Prima secțiune elucidează educația în cadrul familiei, iar a doua – aspectele educației școlare. Intenția pedagogului a fost să pună la dispoziția familiilor de boieri din Moldova o serie de idei călăuzitoare în munca educativă: echilibrarea atitudinilor de severitate și dragoste ale părinților față de copii, grija pentru moralitatea acestora și comportarea exemplară a părinților [10; 11; 12].

Un alt pedagog român, I. Slavici, abordează nu numai problema educației familiale, ci și a educației părinților și pregătirii tinerilor pentru viața de familie, menționând că educația copiilor se poate face cu mult mai bine, cu adevărat, dacă se știe ce este educația și cum se procedează în mod rațional, adică dacă se acționează după datele științei. Știința educației face activitatea educativă mai ușoară, mai sigură și mai plăcută. Prin urmare, Slavici I. diferențiază educația rațională ce se realizează dintr-o pornire naturală, din iubire față de copil și cea călăuzită de știință. Procesul de desăvârșire a ființelor printr-o preocupare continuă, sistematică și perseverentă se numește cultură. Observăm încă o tangență importantă a educației familiale privind construcția sinelui și educația pentru familie cu fenomenul sentimentalizării relațiilor familiale și cultura umană în următoarea idee a pedagogului Slavici I.: lucrul fundamental în educație este deprinderea copilului de a purta grija de sine însuși; a se supraveghea în toate împrejurările și a se stăpîni, acționînd cînd și cum știe el că e bine.

Așadar, în concepția lui Slavici I., educația este un proces de în-

drumare a copiilor pentru ca ei înșiși să-și poarte de grijă, să fie preocupați de desăvârșirea morală, care nu trebuie să se sfîrșească odată cu crearea familiei, ci din contra – să devină mai amplă pe parcursul vieții. Din teza potrivit căreia educația este o operă de autoeducație ce se desfășoară toată viața, iar orice om poate și trebuie să se corecteze singur [apud.11] decurge că fiecare individ este responsabil personal de includerea sa în procesul educației permanente și de efortul depus pentru a-și eficientiza competențele sale de familist, părinte și cetățean.

Educația familială este apreciată ca foarte importantă și de cercetătorul român Dumitrescu-Iași C. (1982), care susținea că forța educativă a părinților decurge din împrejurarea că aceștia sunt educatori naturali, reprezentînd cea mai influentă categorie de Alții Semnificativi, care trebuie să-și educe copiii în conformitate cu știința morală pentru ca în viitor ei să fie la fel niște părinți demni, ce vor perpetua progresul social [10; 11].

Dincolo de explicația fenomenului socio-uman ce ține de importanța educației familiale, mulți teoreticieni din domeniul pedagogiei vorbesc despre faptul că anume cultura și civilizația fac insuficientă pregătirea pentru viață a copiilor numai în cadrul familiei, menționînd necesitatea îmbinării eforturilor ambelor instituții sociale. Învățămîntul obligatoriu, scria reprezentantul pedagogiei personalitare Narly C. (1938), vine să completeze lipsurile educației familiale. De aici o problemă nouă pentru politica școlară. Nu numai pentru virtuțile ei trecute și în mare măsură încă prezente,

familia are un cuvânt de spus în educație, ci și pentru faptul că este pe de o parte creatorul copilului, iar pe de altă – pentru că ea mai mult decât oricine altul e în măsură să cunoască și să apere punctul de vedere special al copilului [10, p.485].

Astfel, ținând cont de necesitățile societății și particularitățile procesului educațional cel mai cuminte lucru este să se păstreze familiei dreptul pe care în mod natural îl are, axînd politicele educaționale pe colaborare și parteneriat, școala, însă, lucrînd la educația părinților, așa încît statul să ajungă a avea în ei un bun sfătuitor și chiar o opoziție puternică, dar luminată [10, p.486].

Cercetările aspectelor psihopedagogice, etice și morale ale educației, în cadrul realității statului nostru, au fost pereclitate de evenimentele istorice și sociale, care s-au produs în regiune, mai cu seamă de evenimentele legate de cel de-al II-lea Război Mondial.

O cale controversată și anevoioasă a parcurs fenomenul educației pentru familie în regimul totalitar. De la proclamarea iubirii libere și elaborarea unor documente oficiale de tipul *Decret despre anularea proprietății private asupra femeilor (Декрет об отмене частного владения женщинами)*, emis în guberniile Sa-ratov și Viatca; apariția în 1918 la Vladimir a unui Decret care cerea: *Fiecare femeie necăsătorită de la 18 ani se declară proprietate a statului și este obligată să se înregistreze la Biroul Iubirii Libere, unde bărbații de la 19 pînă la 50 de ani pot să-și aleagă o femeie indiferent de dorința acesteia;*

lucrarea profesorului Zalkind A. "12 precepte sexuale ale proletariatului revoluționar", în care se menționa în mod deosebit: Atracția sexuală față de un obiect dintr-o clasă socială antagonistă, moral-opusă se prezintă drept o perversie ca și atracția față de un crocodil sau orangutang ... *Selectarea sexuală trebuie să se bazeze pe linia utilității revoluționar-proletare de clasă, pînă la hotărîrile umane cu privire la familie ale Congresului XXVII al PCUS (1981) și a Plenarei din iunie 1983 a CC al PCUS care prevedeau un amplu complex de măsuri pentru intensificarea ajutorului acordat de stat familiilor cu copii, asigurarea unei îmbinări raționale a educației sociale cu cea familială, îmbunătățirea educației copiilor, pregătirii tineretului pentru viața de familie [85, p.3].* În literatura de specialitate se considera că pînă la lucrările Congresului al XXVII al PCUS poporul sovietic a trăit și s-a format sub egida următorului postulat: *Viața sexuală este destinată pentru a crea o generație sănătoasă din punctul de vedere al clasei revoluționar-proletare, pentru folosirea corectă a întregului tezaur energetic al omului, pentru organizarea revoluționar-rațională a bucuriilor acestuia, pentru formarea militantă a relațiilor de clasă [13; 14].*

Revoluția sexuală din Occident (mijlocul anilor '60) și ideile reformiste ale savantului neofroidist Reih V., au avut un anumit impact și asupra abordării educației sexuale în URSS. Aspectul respectiv se numea igienico-fiziologic și includea cunoașterea deosebirilor fiziologice dintre organismul femeii și cel al bărbatului, chestiunilor ce țin de igiena personală

[3]. Evenimentele din lume, cercetările științifice realizate și problemele demografice cu care se confrunta statul sovietic după cel de-al doilea Război Mondial au constituit premisele socio-culturale de abordare a problemei pregătirii tinerilor pentru viața de familie, fapt care a determinat locul noului curs **Etica și psihologia vieții de familie** în planul de învățământ al școlii medii de cultură generală.

În societatea sovietică socialistă din acea perioadă, căsătoria se considera o alianță benevolă, bazată pe drepturi egale dintre femeie și bărbat, iar familia se afla sub ocrotirea statului (articolul 53, Constituția URSS). Pregătirea tinerilor pentru viața de familie a încetat a fi o prerogativă a părinților și a devenit o problemă de stat.

În lucrarea sa "Etica și psihologia vieții de familie" (1986), Гребенников И. В. elucidează următoarele aspecte ce vizează pregătirea tinerei generații pentru viața de familie: aspectul general-social, etic, juridic, psihologic, igienico-fiziologic, pedagogic, estetic și economic. Pedagogia sovietică abordează educația și pregătirea tinerei generații pentru viața de familie ca pe o latură componentă a procesului general de formare a personalității multilateral dezvoltate.

Cursul "Etica și psihologia vieții de familie" a fost inclus în planurile de învățământ în limita de 34 de ore: câte 17 ore pentru clasele a IX-a și 17 ore pentru clasele a X-a. Scopul de bază al cursului preconiza formarea la tineri și tinere a necesității de întemeiere a familiei, pregătirea lor pentru

căsătorie, formarea priceperii de constituire corectă a relațiilor din sînul familiei și de educare a viitorilor copii, educarea unei atitudini intransigente față de concepțiile burgheze referitoare la familie.

Pregătirea elevilor din clasele superioare pentru viața de familie se desfășura conform programului vizat, se completa și se aprofunda în cadrul activităților extradidactice. O mare atenție se acorda selectării cadrelor didactice implicate în predarea "Eticii și psihologiei vieții de familie". Гребенников И. В. a reliefat o idee foarte importantă, menționînd că *predarea lecțiilor de etică și psihologie a vieții de familie e o chestiune extraordinar de fină, complexă și neobișnuită.* Această idee a fost preluată de la Сухомлинский В. А., care a abordat problema pregătirii tinerilor pentru viața de familie încă în anii '60 ai secolului trecut [6].

Lucrările lui Гребенников И. В., Дубровина И. В., Разумихина Г. П., Афанасьева Т. М., care au pus bazele educației și pregătirii tinerilor pentru viața de familie în URSS, au drept suport concepțiile progresiste ale lui Каптерев П. Ф., Лесгафт П. Ф., Макаренко А. С. și Сухомлинский В. А. cu privire la educația părinților și copiilor în vederea realizării sale în calitate de cetățean, familist și părinte.

Răscrucea de milenii s-a înscris destul de dramatic în toate domeniile vieții sociale: ecologie, economie, politică, religie, educație, cultură, dar savanții și experiența empirică au demonstrat că numai omul este în stare să-și regîndească și reconstruiască viața

după o nouă logică, o logică ce îmbină armonios localul cu globalul, personalul cu socialul, natura cu tehnologiile avansate [4; 5], credința cu valorile fundamentale ale umanității. Un criteriu important al conștientizării PLC și tendinței insistente de schimbare a realității este declararea anului 2004 de către ONU drept An Internațional al Familiei.

Sinteza realizată privind geneza conceptelor și abordările teoretice, ne-a determinat să revenim asupra acestora cu unele precizări:

Educația pentru familie este definită ca un concept din domeniul științelor educației, care reunește practicile, rep-rezentările, judecățile și strategiile educative cu privire la formarea și dezvoltarea personalității în vederea realizării eficiente a rolurilor familiale. Ca fenomen pedagogic, EF include ansamblul practicilor educaționale și poate avea următoarele sensuri:

- element constitutiv al educației pentru viața privată; formă de intervenție pedagogică sau socio-educativă la nivel formal-non-formal-informal, ce vizează educația copiilor și a adulților privind realizarea rolurilor familiale;
- un nou conținut specific al *noilor educații*, care poate fi angajat la diferite niveluri strategice și poate fi raportat la conținuturile generale ale educației: educația morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică a personalității umane.

Educația familială, în interpretarea noastră, reprezintă demersul educativ al familiei, orientat spre formarea-dezvoltarea personalității

copilului, ce include ansamblul de relații, influențe și acțiuni în vederea realizării rolurilor sociale.

Sentiment al familiei este un concept aplicat în sociologia educației familiale, introdus în circuitul științific de Ariès Ph. (1973) și desemnează o atitudine nouă față de raportul familie-comunitate, apărută în societățile moderne simultan cu *sentimentul copilăriei*. Sentimentul familiei se caracterizează prin definirea acesteia ca grup distinct, ce are o viață intimă și implică modificarea psihologică a relațiilor între membrii familiei. Anticipînd, putem menționa că în afara sentimentelor vizate educația pentru familie își

pierde esența.

Sentiment al copilăriei, concept ce desemnează atitudinea cu privire la copii și se caracterizează prin interesul, atașamentul și respectul pe care îl manifestă părinții pentru copiii lor privind sănătatea și educația acestora. Conceptul a fost inclus în circuitul științific de Ariès Ph. (1973).

Problematika lumii contemporane, probleme de anvergură planetară ale prezentului, ca de exemplu: subminarea echilibrului ecologic, diminuarea resurselor naturale; conflictele armate și terorismul, criza valorilor și a moralei, deteriorarea familiei, încălcarea drepturilor omului etc., definite astfel de UNESCO.

Noile educații, noi conținuturi educaționale, constituite ca răspunsuri mobilizatoare, definite la 1978 în programele și recomandările UNESCO, confirmate în Carta Terrei (1992) [3; 4; 5; 6; 13; 14].

Problema cercetării noastre rezidă în reconsiderarea etico-filozofică și socio-pedagogică a educației pentru familie, în studierea aspectului formativ al EF, a impactului pozitiv asupra tinerei generații și a adulților cu privire la crearea familiilor durabile, la armonizarea relațiilor familiale, eficientizarea competențelor parentale și consolidarea familiei. Analiza întreprinsă ne permite să conchidem că educația pentru familie este strâns legată de educația familială și educația realizată în cadrul formal-nonformal-informal.

În pedagogia modernă și știința

pedagogică formată în spațiul ex-sovietic, educația și pregătirea tinerilor pentru viața de familie nu și-a găsit o reflectare amplă și sistemică, aceasta nefiind abordată prin prisma PLC în contextul noilor educații și teoriei educației cognitive.

În ceea ce privește efortul Republicii Moldova în procesul complex de racordare la standardele educaționale europene și mondiale este important să stabilim prioritățile educației pentru familie, să elaborăm sistemul EF, fundamentele teoretice și metodologice ale acesteia, raportându-le la conținuturile și formele generale ale educației.

Referințe:

1. Andrei, P., *Filosofia valorii. Opere sociologice*. București, Ed. Academiei, 1973
2. Aries, Ph., *L'Evolution des roles parentaux* in *Famille d'aujourd'hui*. Actes du colloque consacre a la Sociologie de la Famille. Bruxelles: Editions de l'Institute de Sociologie, Universite Libre de Bruxelles, 1963 (17, 18, 19 mai)
3. Berge, A., *Profesiunea de părinte*. Buc : EDP, 1977
4. Bronfenbrenner, U., *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press, 1979
5. Cristea, S., *Fundamentele științelor educației*. Chișinău, Litera Educațional, 2003
6. Cuznețov, L., *Etica educației familiale*, Chișinău, Centru editorial poligrafic al Academiei de Studii Economice din Moldova, 2000
7. Cuznețov L., Banuh, N., *Filosofia educației*, Chișinău, Centru editorial poligrafic Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2004
8. Durkheim, E., *Educație și sociologie*. București, EDP, 1980
9. Kant, Im., *Tratat de pedagogie*. Iași, Agora, 1992
10. Narly, C., *Pedagogie generală*. București, EDP, 1996
11. Stanciu, I., *Istoria pedagogiei*. București, EDP, 1993
12. Stănciulescu, E. *Sociologia educației familiale*. Iași, Collegium, Polirom, 2002 (vol.1)
13. Лузина, Л. М., *Теория воспитания: философско-антропологический подход*. Псков, 2000
14. Таланчук, Н. М., *Архитектоника воспитательного процесса: современная концепция и теория воспитания, в 2-ух частях*, Казань, 1999

11 mai 2006

Recenzenți: **Liuba Mocanu**,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Virgil Mândăcanu,
doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar